

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

1968 ч. июль 18 | ЧЕТВЕРГ | № 167 (7010) | Өртөз 2 көп.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң чедиги чыгыжының үшкү сессиязы

ЧОННУЧ ЧААГАЙ ЧОРУУ, КУРУНЕНИН ЭРГЕ-АЖЫ ДЭЭШ

Калбак хергелдин бараанын бүдүрүн бүгү хемчег-биле хөгжүдери — улустун чаагай амыдыралын бедир дугайын партиянын болгаш чазактын айткан программанын чарынмасы кезин. Чик улутпунуң кылдыгын бүдүрүп үндүрүн көвүдери-биле холбашкан айтырыгларын Россия Федерациянын Дээди Совединиң чедиги чыгыжының июль 17-де ажыттыган сессияда чутаалажы турар.

Эвилелер Бажынын Колонналы залы. Эртегинин 10 шак. Эштер Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кирилленко, А. Н. Косыгин, Н. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, М. А. Суслон, А. Н. Шелестин, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, Д. Ф. Устинов, Ф. Д. Кулаков, М. С. Соломенцев, а ол ышкаш РСФСР-ниң Дээди Со-

вединиң Президиумунуң Даргазы болгаш Даргазынын оралакчылары. РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кезигүнери, Россия Федерациянын чазанын кезигүнери депутаттар болгаш аалчылар оларын адыш чазакшыкы-биле уткаан.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Даргазы М. Д. Миллиончиков сессияны ажыткап.

Сессиянын киржикчилери РСФСР-ниң Дээди Совединиң бо чылын мөчөз депу-таттары П. А. Прооров, В. А. Серов, П. С. Шевцов оларын турсаалын бут кырынга туруп сүзүлгөн.

Мандат комиссиянын илеткелиниң болгаш ону бадылаанын соонда депутаттар сессияны ажыдаар шагын болгаш хун чүрүмүн бадылаан. Сессияга көрдүрери-биле дараада айтырыгларын кирген:

1. 1968 чылда күрүнө планынын күөсөдөлиниң чоруп турарынын дугайында РСФСР-ниң Чик улутпун министрствозунуң өткөдү.

2. Федерациянын ажыгы чоннар депутаттарынын көдө суур Совединиң дугайында РСФСР-ниң дойдузунуң телевиделиниң дугайы.

3. РСФСР-ниң Дээди Совединиң Доктаамал комиссияларынын дугайында дүрүктүн төлөвилелиниң дугайы.

4. РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң чарыктарын бадылаары.

Хун чүрүмүн бирги айтырымын дугайында илетке кыллары-биле РСФСР-ниң чик улутпунуң министри депутат Ф. Я. Холостовна сөс берген.

Ф. Я. Холостовтун илеткелинен

Россия Федерациянын Чик улутпун министрствозунуң бүдүрүлгелериниң ажыдакчылары бугу совет улус-биле кады Совет Эвилелиниң Коммунист партиянын XXIII съездиниң шилерлерин амыда-ралга боттандырар дээр сорук киргизишкит ажыдап турар деп, Ф. Я. Холостов чутаалажы.

XXIII съездиниң Директиваларында дүштүр РСФСР-ниң Чик улутпун министрствозунуң бүдүрүлгелериниң бүдүрүп турар продукциязынын ишти кечээлэ беш чылдын дүгүзүндө чога хой хергел-дезин бараанын бүдүрүлгелериниң эң улуг өздөдөн хан-дырышкан, 1,4 катан өдөр ужурул. Ол соругуна шил-тирлериң ажыдап турар бүдүрүлгелериниң техниктиң эде дерилгелерин болгаш рекон-струкциязынын, муракчы дү-жүлганын болгаш күш-ажыл-дың өртөз сүзүлгөн органи-зациязынын үндөлиниң ботта-дырып турар. Улутпун бүдүрүл-гезин планнаашкынын болгаш экономикаын иди беринчилик-нин чаа системаның шил-де-рин дугайында СЭКП ТК-нын сентябрь (1965 ч.) Плехумун шилерлерин чик улутпунуң хөгжүлгезинге улуг салдарын чедээ.

Бүгү күртөзүз деп, чик улутпунуң бүдүрүлгелерине Владимир Ильич Ленинниң төртүктөн түнүктөн бээр 100 чыл оюнуң төлөткө-биле ужу-ражыр дээр, беш чыл планын 1970 чылдын ноябрь 7-ге чедир хуусаа бетинде күөсөдери дээр социалисттик чарыш кал-барган.

Ам үдө министрствонун составында 2100 ажыг бүдүрүл-гелер болгаш бүдүрүлгө катты-жышкынылары бар, ниде ийи миллион кижи ажыдап турар деп, Ф. Я. Холостов дыңнат-кан. Улутпун продукциязынын чыг бүдүрүлгезин 23 миллиард рубль болуп, Совет Эвилелиниң чик улутпунуң бүдүрүп ту-рары бүгү хемчөзүнүн түштү ийи кезин чедир турар.

Беш чылдын эртең ийи чыл-дын түнелери СЭКП-ниң XXIII съездиниң Директиваларында көрдүгүн даалгаста-рып чедикчилерниң күөсөдө-риниң түнелерин дугайы хер-кеч турар. Беш чылдын баг-тайы чартынын дүгүзүндө продукция бүдүрүлгезин ийи өздөдөн 28 хуу болган, а күш-ажылдын бүдүрүлгөдү 25 хуу өскөн. Бо чылдын ады алыры-нын планы бүгү кол кылгылар талазы-биле күөсөдөтүн.

Дээл Советтин бирги сессия-зынын айтышкынынын удурту-лга болдурбушкан. Чик улут-пун министрствозу бедир хер-гелдин бараанын бүдүрүл-гелерин улуттыларыныче онза кичээлгеин салган. 1965 чыл-дын башында, ады өгелелери, бүдүрүлгелериниң удурту-кчулары бүдүрүлгелериниң күүсөдө-риниң чедир адыр талазы-биле ол дүжүлганы өөртөп көөр болгаш чик улутпунуң бүгү адырларынга ону калбаа-биле илеткелдерини организаастаар. Бүдүрүлгезин бүгү аргалары ажыдаары, чидирлери бол-дурбазы, болгаш материал-тех-никтиң хандырылганы үзүт-келешти чок болдурары ийи чартык чылдын планын чедик-чилик күөсөдөринге дузалаар.

Сөөлү чылдарда чик улутпунуң кылдыгын эа-сортиментини калбартыр, дээр шыварыг, солун ба-

чалары кичиреп турар. Олар-ның чогадымчы ийишкыны чик улутпунуң бүгү ажы-нышкынын ийишкыниң иди дет-кичени болгаш калбак пер-тереди алган. Дыка хой өгелээшкенин улутпунуң ажы-нышкыныгын улуг ужуру-дузалай.

Бүгү бүдүрүлгелериниң план күөсөдөлине чедир адыры ми-нистрствонун эң чутула со-рулгаларынын бирээзи болуп деп, Ф. Я. Холостов медетелэ. Чүгө баштайгы чартык чылда беши хожудан турар фабрика-лар 117 миллион рубльдин про-дукциязын чедир бербээ. Оларын аразында бүдүрүл-гелерин түргүч күөсөдери кел-ген бүдүрүлгелер база бар.

Ажыдап чаа кирген күчү-дерин күөсө-биле продукция бүдүрүлгезин улуттыларынын аргаларын чик улутпунуң до-луз-биле ажыдап турар. Бүдүрүлгелерге ажыктынар чедикшес болгаш өскө райо-нардан келген ажыктынар хан-дырар оран-сүрүнү чедик-ши күчүлери түшпөн шил-тездип ал турарынын кол чы-даганынын бирээзи болуп.

Бүдүрүлгезин специализааста-ры продукция бүдүрүп үндүр-гелерин улуттыларынын улуг кур-лазы болуп. Специализация продукция бүдүрүлгезин 5—10 хуу улуттыгыр, күш-ажылдын бү-дүрүлгөдүн 15—20 хуу бедир-дин турарында бүдүрүл-гелериниң ажыктынын дүжүлгэ-зын көргөсүн. Улутпунуң по-стазын, трикотаж, иди аймаа, дээрныла болгаш өскө-дө адырларын бүдүрүлгелеринге специализация моон-дээ солгара чорударынын планна-рын министрство ажыдап кылган. Баштайгы санаттар дээр адыр ол планнарын ботта-нылаш чүгө дээрныла бол-гаш иди аймааның адырла-рына яны-бүрү дээрныла кылдыгыр бүдүрүлгезин 9 ми-ллион кезекке болгаш иди аймаа чылда эзын каш миллион ажаа иди кезе каш көвүдери артыны бээр.

Хожудан турар бүдүрүлгелер-ин муракчыларын дедикше-ге чедир кончут дүгөн көдө-ринге болгаш ажыдап чаа кирер күчүлери шилтездип алыры дүгөдөлине Барыш-Сибириниң металлургия заводунуң коллективиниң өгел-ээлериң чутула ужуру-дузалай, ол өгелээшкенин СЭКП ТК, ССР-ниң Министрлер Чөвүл-ели болгаш ВЦСПС дөкөн бол-гай деп, министр медетелэ. Министрство, ады өгелелери, бүдүрүлгелериниң удурту-кчулары бүдүрүлгелериниң күүсөдө-риниң чедир адыр талазы-биле ол дүжүлганы өөртөп көөр болгаш чик улутпунуң бүгү адырларынга ону калбаа-биле илеткелдерини организаастаар. Бүдүрүлгезин бүгү аргалары ажыдаары, чидирлери бол-дурбазы, болгаш материал-тех-никтиң хандырылганы үзүт-келешти чок болдурары ийи чартык чылдын планын чедик-чилик күөсөдөринге дузалаар.

Сөөлү чылдарда чик улутпунуң кылдыгын эа-сортиментини калбартыр, дээр шыварыг, солун ба-

раанын бүдүрүлгезин ханды-рар болгаш шыварыг база көрүштүт болдурарынын че-димче чок чүдүлгезин тайла-дыр талазы-биле ажыдап чыгышкыт. Механизацияны боттадырар. Хол-биле кыр-лар ажыдаары механизас-таары-биле 5 муң транспорт системалары, конвейерит, пугуныны болгаш дерилге-лерин ажыдап кырген. Беш чылдын 2,5 чылдын дүгүзүндө техниктиң деп-шигөөн хемчеглерин бот-тадырары ажыдап хергел-дезин 140 муң кезекте кызы-рар арганы берген.

План сүзүлгө чаа техниканы эң чаа технология дерилгелер кылдыр 13 муң хире едичианы неперелери, 8000 хире маши-налары болгаш станоктары шуут чартыгы, транспорттар 675 тургузугу тургузары, хол-биле кыр ажыдаары ме-ханизацияны 1700 едичианы дерилгелерин тургузары хор-дунгун. 21 фабрикага болгаш 127 цехке бүдүрүлгезин ком-плексиг механизастаары дооскан турар.

Чик улутпунуң техника та-лазы-биле чартык чегелээр, рин боттадырарында Ада-чортуну машина тууду хуут дүзүлгезиниң чыгышкынын эң ийи министр медетелэ. Сөөлү чылдарда машина туудунуң заводтары бүдүрүлгелерге эзын хой агы уенин машиналарын болгаш станоктарын берип тур-рар, оң-биле чегелээр, күш-ажылды бүдүрүлгөдү боттуу-биле өстүрүп, продук-цияны бүдүрүп үндүрери көвү-дөдүн турар ыдыг дерилгелер-ин бүдүрүлгезин айтыры ама-га чедир шилтирелтишкени.

Ылангы аргы кылдыгыра болгаш ыламыларынга авто-маттыг база үзүткө чок ажы-даар шугулар тургузарынын айтырылары оожу шилтир-лестиниң турар, ажыдап турар фабрикаларын бүдүрүлгезин ооналгаларын байдалыга эрги механизит станоктары ажыкты кылдыр солун алы-рынга таарышкан аргышкыны станоктары база чок, бузул-гелерин дерилгелерге кон-струкция талазы-биле чедир кылыр ажыдаар база бар.

Чик улутпун бүдүрүлгелер-инге техниктиң депшишкени дүгөдөдүн төлөдө, машина туудунуң заводтары 1969 чылда яны-бүрү чаа машиналарын бүдүрүлгезин көвүдери ужуру-дузалай. Ажыдап турар дерилгелери артык кезектерин болгаш оонак чүдүлгезини номонла-туураш алдыны, оларын бүдү-рерин көвүдери эргежок чу-гула.

Чик улутпун биргезиниң бирээзи болуп — бүдүрүлгелер-ин планнаашкынын болгаш экономикаын иди беринчилик-нин чаа системаның шил-де-риниң ажыктыны кирген, ы-чангааш амыг үдө ниде бол-дала 1200 бүдүрүлгезин ажы-дап, олар садыр турар про-дукциянын 75 ажыг хуузуң бү-дүрүп турарлар деп, илеткелге дыңнаткан. Бо эң чутула ажыг колдуула бо чылын доозуган турар. Планнаашкынын чаа чүрүмү шилтир турган, бү-дүрүлгелер продукция садыр талазы-биле бедиктеп планна-ры.

биле кылыр ажыдаары эва-жидер төлөдө, 300 ажыг бү-дүрүлгелерин, дерилгелер болгаш участкалары ком-плексиг, механизацияны боттадырар. Хол-биле кыр-лар ажыдаары механизас-таары-биле 5 муң транспорт системалары, конвейерит, пугуныны болгаш дерилге-лерин ажыдап кырген. Беш чылдын 2,5 чылдын дүгүзүндө техниктиң деп-шигөөн хемчеглерин бот-тадырары ажыдап хергел-дезин 140 муң кезекте кызы-рар арганы берген.

План сүзүлгө чаа техниканы эң чаа технология дерилгелер кылдыр 13 муң хире едичианы неперелери, 8000 хире маши-налары болгаш станоктары шуут чартыгы, транспорттар 675 тургузугу тургузары, хол-биле кыр ажыдаары ме-ханизацияны 1700 едичианы дерилгелерин тургузары хор-дунгун. 21 фабрикага болгаш 127 цехке бүдүрүлгезин ком-плексиг механизастаары дооскан турар.

Чик улутпунуң техника та-лазы-биле чартык чегелээр, рин боттадырарында Ада-чортуну машина тууду хуут дүзүлгезиниң чыгышкынын эң ийи министр медетелэ. Сөөлү чылдарда машина туудунуң заводтары бүдүрүлгелерге эзын хой агы уенин машиналарын болгаш станоктарын берип тур-рар, оң-биле чегелээр, күш-ажылды бүдүрүлгөдү боттуу-биле өстүрүп, продук-цияны бүдүрүп үндүрери көвү-дөдүн турар ыдыг дерилгелер-ин бүдүрүлгезин айтыры ама-га чедир шилтирелтишкени.

Ылангы аргы кылдыгыра болгаш ыламыларынга авто-маттыг база үзүткө чок ажы-даар шугулар тургузарынын айтырылары оожу шилтир-лестиниң турар, ажыдап турар фабрикаларын бүдүрүлгезин ооналгаларын байдалыга эрги механизит станоктары ажыкты кылдыр солун алы-рынга таарышкан аргышкыны станоктары база чок, бузул-гелерин дерилгелерге кон-струкция талазы-биле чедир кылыр ажыдаар база бар.

Чик улутпун бүдүрүлгелер-инге техниктиң депшишкени дүгөдөдүн төлөдө, машина туудунуң заводтары 1969 чылда яны-бүрү чаа машиналарын бүдүрүлгезин көвүдери ужуру-дузалай. Ажыдап турар дерилгелери артык кезектерин болгаш оонак чүдүлгезини номонла-туураш алдыны, оларын бүдү-рерин көвүдери эргежок чу-гула.

Чик улутпун биргезиниң бирээзи болуп — бүдүрүлгелер-ин планнаашкынын болгаш экономикаын иди беринчилик-нин чаа системаның шил-де-риниң ажыктыны кирген, ы-чангааш амыг үдө ниде бол-дала 1200 бүдүрүлгезин ажы-дап, олар садыр турар про-дукциянын 75 ажыг хуузуң бү-дүрүп турарлар деп, илеткелге дыңнаткан. Бо эң чутула ажыг колдуула бо чылын доозуган турар. Планнаашкынын чаа чүрүмү шилтир турган, бү-дүрүлгелер продукция садыр талазы-биле бедиктеп планна-ры.

ы ап, практиктиң ажыла ону чедикшишкени-биле күөсөдөтүр.

Чаа байдал-биле ажыдап турар бүдүрүлгелериниң саны-нын көвөдөн турары болза планын бүгү көргүзүлгелер бот-боттарында дүжүлгө турар кылдыр, планнаашкынын ы-чаа чүрүмүнүн ийишкени медет-елэ. Министрство болуун аргаларын хире-биле бо ай-тырыга чамдык тургунары боттадырары турар. ычылла-лаа хой чүдүлгө ССР-ниң Чик улутпун министрствозун-дан хамаржыр апар, а ниде планнаашкыныз чотур чүрүм ама-даа чеге тургустурун.

Эртең беш чылдын ол-та үдө-нишкени дедикше, чик улутпун капитал салышкыны 43 хуу-га хойу 1965—1967 чылдарда ажыдап дээрин Ф. Я. Хо-лостов депутаттарга дыңнат-кан. Улутпунуң кол фондусу-р 17 хууа көвүдөн, яны-бү-рү адырын 82 бүдүрүлгелерин ажыдап кырген. Күрүнө болза чик улутпуну хөгжү-дөтүн капитал салышкынын чыг, бүрүзүндө — көвүдөтүр тур-рар.

Эртең беш чылдын ол-та үдө-нишкени дедикше, чик улутпун капитал салышкыны 43 хуу-га хойу 1965—1967 чылдарда ажыдап дээрин Ф. Я. Хо-лостов депутаттарга дыңнат-кан. Улутпунуң кол фондусу-р 17 хууа көвүдөн, яны-бү-рү адырын 82 бүдүрүлгелерин ажыдап кырген. Күрүнө болза чик улутпуну хөгжү-дөтүн капитал салышкынын чыг, бүрүзүндө — көвүдөтүр тур-рар.

НААДЫМГА УТКУШТУР

Чингир ногаан одарда

Адар-Төш ногаан арга-экичери-биле шыптыгыныңдан а-гыда айрыг чеге-тинистер, хөдөөнөөн чингир ногаан өл-сиген бүрүзгөн адыр-белтирлик. Оон чылга хонашта-рында аа-лаа аал, оларларын арыш шыр болгаш беда мал каастаан. Эним чогу, ногаан хевсе-биле шыптыгының дөпкөтө шөөргин ак өг, оон чанында дегем хой кааааа. Ол болза «Октябрь 30 чылы» көдө ажыг-агы артелинин хойжуу Ондар Даныш-болдуң кодымы.

Тайганың сирин, адык одарында төттүр өлчөмөз көдөн хой дүшкө едөкө чыгылаан. Даныш-бол Оганович биле Сангай Сасыкынова бичи уруглары-биле калы шалышканын, ажылынын дугайын чутаашканын оларлар. Ичкан Чен-Тен-чик райпозунуң ол колхозтун малчынырыга барааныр че-дирин, садылап турар автолавка чедир келген.

— Бистин доктаамал аалчыны келген-дир. Эки болуп-тур, бараан садып алырышты. Бо чокта маа келген. Эвек. Хөд-дөргей чылгаларында сурагыл кижи бо дээр, автолавка, балкырчылымын уткуп алды.

Чолаачы-садымга эш Ф. Шуринев малчыныр-биле аммы-мөдөлини солукшак, аяк-шайны аартап ора.

— Бөгүн Адар-Төшкө аалдары аргы садылааш, Кетаз-

„Космос-232“ — уждуушкунда

(СЭТА-НЫН ДЫНАЛЫ)

Чарин «Космос-232» кылмап спутниги эдечер сүзүлгө 1968 чылдын июль 16-да Совет Эвилели салып үндүргөн. 1962 чылдын март 16-да СЭТА-нын чарлаан программалыга дүштүр космос дегемин шилчелер чорукту уругчулар сорулгазын артем аппара-туралын ол спутникте тургускан.

Спутникте тургускан ол аппаратура өй-тамында ажыдап чо-руур. Таарыштырлаа-саналта төвү келген информацияларын сай-гарып, таарыштыр ажыдап турар.

адырлар кол эргелелери ыла-ныгит училчилер болгаш фабрика-завод өөредиле шко-лалары улутпун калдарын белекел турар.

Министрство болгаш бүдү-рүлгелериниң удуртуучулары ажыктынар чамдык кезин ажыдап кылмышкыны до-ктаашкан нормаларын ама-да күөсөдөтүн турары барыла-лааш, ажыктын калдарын бе-леткээр болгаш катал белек-кээр-биле хой чүвөн кылыр ужурулг деп, министр медет-елэ.

Министрствонун ажык-чор-дулазынын дугайында өткөдү Россия Федерациянын Дээди Совединиң сессиязында чута-алажы көрүп турары чик улутпуну хөгжүдери дугайында улуг кичээлгеин болгаш са-гын салышкынын иле-ришкенин болуп дээрин Ф. Я. Холостов илеткелни түн-дөдө медетелэ. Чик улут-пунуң бүдүрүлгелериниң бол-гаш организаашкынын ажыктыны, ийишкелери, техниктери болгаш адыр-хаа-чылары Коммунист партия-ның XXIII съездиниң салган соругаларын чедикшишкит күөсөдөринге болгаш беш чыл планын хуусаа бетинде дооза-рынга боттадырары бүгү-ле күш-терин болгаш билгилерин ки-лер.

(СЭТА)

Донецк область. «Шах-терскантраит» дээр № 3 трес-тин шахта эргелелес коммун-ист Николай Соколовтун бри-гадазы беш чыл планын хуусаа бетина күөсүдөр дээр чарыш-ка кайгамчык чедикшишкенин чедип ап турар. 31 ажыа хуну-нун дүгүзүндө коллектив КМ-87-Д комплекс-биле 125 муң 115 тонна хөмүр-дашты каскан. Бо болза шахтарларның шыга-рангай чедикшишкени.

ЧУРУКТА: дагылар шах-таже кирериниң муруну ча-рымында. Мурунда — Николай Соколов.

СЭТА-нын фотохрониказы.

10 МУҢУ БЕЛЕТКЭЭН

Өвүр районун «Ымыл тука» колхозунун туубу кылдыр бригадызы бо чылын 50 муң туубуун бүдүрүп кылды даалгалы. Ам бригадала 12 колхозчу, 15 шлокаланын ажыдап, 13 муң туубуун

хөдөт, калдырар өрттедирин-ге белеткел. А он муң туубу-ну өрттегем, бүдүрүлгө ду-жаган. Туубу хөдөкчилери О. Са-рымаа, О. Кыс олар хун нор-манын 135—150 хуу күөсө-

дип, шалыпчыларың оду-руунда санадып турарлар. Туубу өрттедир ыш чедир-биле дүжүртүнгөн И-чангааш бригадаларын кезигү-нери боттарынын мурунда садылган соругалын сентя-брь 20-де күөсөдөр дээр чингит чок.

3. МОНГУШ.

ЧАА ӨГЛЕР

Улут-Хем районда «Х Улут хурал» колхозтун шыр малы чыл келген тууду өвүр турар. Бо чылын беш 8 муң ажыг баш мал төлө 10 кодагга үзүп, тускай малдар. Моон-биле калы малчынырынын саям база көвүдөн, оларга оран ба-жы кедей негеттерин.

Ам нежежир малчынырын өг-биле хандырар дээр, ар-тедийн баштар чери өг де-рир тускай эвектүн үс-шө-вөр кижилери-биле чегелээш, тургускан. Өг ыжы чазар 5 мастер кижи бүрүзү 2 өгүн ыжы чазал кылдыры ху-лөөтөн. Ам ол хуузагге күө-сөдөтүн турар. Шалыгы Дү-мен Давыа, Чолакай Ортун-оол, Байкара Чам-оол, Ондар Шырып-оол оларын чазалы өг ыжылары кончут аки шы-нарыг болуп турар.

Ам үдө 6 өгүн ыжы ча-заттыган. 4 өгүнү узавас доостур. Өглерин кидирерин 4 колхозчу хөдөөнөөн даар-турар. Ыжы беле өглер-нин кидилин олар даарп доос-кан, артааларын манан турар. Өг кидил даарларына Ба-мылчык Биче-оол, Ондар Чам-оол, Калыамда Сарыбай олар эң шөөрлөр болуп шы-гараан.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

1. ОЧУР-ООЛ.

М. КЕНДЕН.

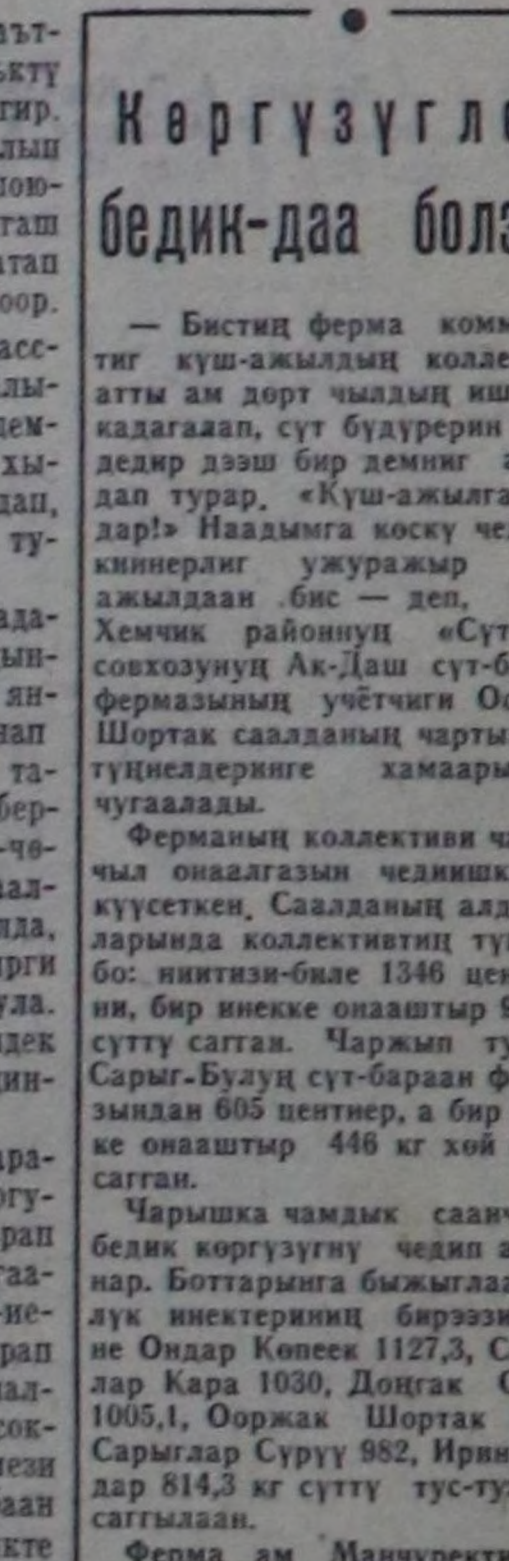
Организаастыг эгелээн

тонна ногаан сириниң сараат-тап тургускан. Трактор-биле сирен кести-ришкени К. Мунук, сирен бөл-дүрүлгелери М. Доржу, Ч. Байырмаа, сараат салыкчы-лары Б. Чондан-оол, Ш. Сөк-тер-оол, В. Хуна олар хун нор-

манын доктаамал ажыг күөсө-дөтүн, муракчыларың оду-руунда санадып турарлар. 20 ажыг хөдөөнөөн бол-гаш школарын 15 ажыг то-на будук-бүрү мал чедип бе-леткел.

ПАРТИЯ ОРГАНИЗАЦИЯЗЫНЫҢ ДУРЖУЛGAЗЫНДАН

Ийиги арын 1968 ч. июль 18

A black and white portrait of a young man, likely a soldier, wearing a military cap and a jacket. He is looking slightly to the right with a serious expression. The background is dark and indistinct.

Биш-Хемде «Мызыл тараачыны» колхозтун Билелиг сүт-бараан ферманынын коллективни республиканын «Куш-ажылга алдар» наадынга беллектик ужуражыры-биле күжениниш-киниги ачылдап турар. Ферманын саанчылары чартык чылда сүт бүдүрер даалгазын эрестиг күүсеткен. Июль айның планы күүсөттигениниң ийрында нелген.

Сүт бүдүрер болгаш күрүнеге садар чугула хөреке улут үлүгнү ферманың камсомолчу-аныялтар бөлүгү ийирип турар. Камсомолчу саанчылар Кара-кыс Ховалыг, Ян-Хуурак Нараш, Алдын-кыс Оруспай, Тамаз Чолдан-болгаш өсиелер-таа чеди айларың планын күүсеткен.

Камсомолчу Михаил Даваевич Хелбең-ол механикниң саялда аппараттарының үзүктөл чөк болгаш чогулчалыг ажилдарын хандырып турар.

— Мишаның буруузу-биле саялда аргегайды ачылдавын баар таварылга турбаан, ачкы сеткиндиг, ээлден, ёзулуг-ла алдын холугу ийни — деп, соң өөрү саанчылар камсомолчу олоду мактаарлар.

ЧУРУНТА: М. Хелбең-ол «Зид-4,5» деп моторже бензин куудуп тур.

А. АИРНИЦ фотозу.

ЯДРОЛУТ ШЕНЕЛДЕЛЕР

ПАРИЖ. (СЭТА). Франция
Ожум океанда Муруроага ам-
гы чыга-тарга чакырып келар

ВДР-НИН АГААРЫН

ДУЖУР АТКАН
ХАНОП. (СЭТА). И
улус армиянын мээдыр

шенде аэролуг тургузуу-
нун ийги чызыдырмшкы-
нн кылган.

Ортакм кучун аэролуг
тургузулазы чызыган дээр-
нн Франциянын чепсектиг
куштер министрствоу дыч-
наткан.

Итичтерин июль 14
15-те Куанбиги жоуру-
нынга база ийи америк
аэлу дужу аткан.

Вьетнам информат
деланн дычанатан-бил-
га, ВДР-нн девиск-
агарынга дужу аткан
самолеттарынн нинти
3.038 четкен.

ШКУННАР

базары-беле шеригтерини келди-
ртикте аэзэрин оң дымцадиг-
ларда айтыкт.

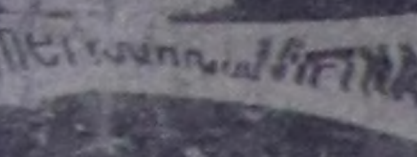
Можуга боттарыным «рево-
люция» тургузар аэдз кампания-
аым маотулар ККП-ниц Юлья-
нарьн можу комитетинин бири
секретары чораян Яль Хун-а-
нын «сойгалаарыниц» аэзунуң
аэдз-биле чорупуң турар, ону
Люд Шо-а-нын агентини кыл-
дыр чарлаан. ККП-яичи можу
комитетинин бири секретары-
нын хулаагэтин хууседир турар

пагандистерини» хэй
отрадгарын көдэз район
чорупуң турар дугайи
солунары ургуну дэ-
дигуң турар. Чоокта кан Лэичи
15 муң шериг албанын
көдээже чоруткан.

Маотуларынч тараа-
же ышымкын таарын-
рукту болдуруң, он таар-
чорук ажиң удуралыны
болгачкан-ла чедирин
Он дугайи можу солун-
да дымцадиглар херекчи-
рар.

«Культура революция-
даггың көдэз ажиң-а-
жигуң турар» дэ-дигуң

Чжао Цзы-Минь, Кунминь шериг округунун политиктик комиссары Ли Чынь-Фан болгаш тус черини оксе-даа хей партия, кургун, шериг агентикалчаларын «дайшынар», «агентилер» кылды санан турар. Шериг албанингарлардан, хувиюбиншериг болгаш цзофобаньчылардан черчелзэн «Мао идеяларының про-
узу», «огарларды белилери да зыш-чемиң бегилери гаттыргач, Тарачыанары термал байдалы дорго Улустургун болгаш трайтуу сандарларының чыныкталып мурундагызын даярда, дажы эвзүш черчилгелерини шөлгөтө топ Сөөгүз яни чылда чашгачия дершижкениринингаша кытылам чечимчилер бүүдүргүлгелериниң дуу шурут соксанан платионаларын болгаш налдарын каш-каш чыгсептевэн. Ам ол байдал эвзүшкни-биле демиселди нарымадып турар.

ЖЕНЕВА. Швейцарияда уагуз хоорайлары — Женева болгаш Лозаниц ийи мура чурттакчылары М. Вьетнамың демисежил уузу-биле эл-сетки каттыргалыгынын чыскаалыгын ишкеен. Транспарантылар, жэзи: «Геноцидти соксад, Вьетнам — вьетнамдар!», «Агрессияны соксад, а каниар — Вьетнамдан уурлар!»

УРАН ЧҮҮ ЧӨННҮЧ БОЛУР

— Аны-дунма Моол Арат Республика чораш чокта чаа келген болгаш силер. Тыва артистер болгаш бот-тыныгыр уран чүүлүм киржикчилери аңаа нандыг бинады? Моол өмүктөр оларны кайы кире хүлээп алы? — деп айтырып «Шын» болгаш «Тувинская правда» солундарына корреспонденттери Тыва АССР-ниң Культура министри Матта Самбуевич Хомушуга салып, оон мындыг харыны алган:

Бистин дика хей артистерини болгаш мен болум-даа Моолга чалгыс бн удааа эвес, моол мурунда чалдарда база-ла чорутулаан бис. Баан-Өлгий аймакка үш чыл бурунгар чордум, оон бээр шоолуг үр өртпөөн-даа болза, бо аразында нандыг-ла улуг өскерлинишкенин болгаш шыгаш сагындар. Шымында бо ныска уенин дургузунда моол улустун културалында көсү өскерлинишкенин болгашан болду. Тывадан келген аалчылар бистин өөрүшкүлүг, сагыш-сеткилини ханызынан, ий-ыраачы өзү-биле уткуп алдылар.

Мыаар чорашыны аразында тыва спенанын талантылыг, хоочун кижилери база бар: Тыва АССР-ниң улустун артистери Николай Өзлөй-оол, Күзүтөт Хендиг-оол, театрыни кол режиссеру, Тыва АССР-ниң аалдарыг артист Оян Спн-оол, «Аян» деп танышын солун күөселини Сергей Монгуш. «Чечек» ансамблдин аң анык ыраажылары, танчылары база бар. Роля Монгал-бин, Светлана Сүрү, Вера Монгулаан, Зоя Саа, С. Байкара олар чангыстын, ийинин, үштүн күөселир ырлары өтүт чидиг кылдыр ырлап, оларын үшери моолдун дегеменине ужулуп, бистин өмүктөривистини сонугураалын оттурган. «Ярослав калдыл», «Болгар танчыны», «Уралдык пиясканы», «Элдек шыгыраашты» бистин танчыларыныс азынгар-кашапай, чара солун кылдыр күөсеккенин көрүчүлери магадактап. Роберт Лесниковтун удурутгазы-биле хор «Декер-оонуг», «Тооруктук тайганы», «Бис» — Кызыл солдаттар бис, моол ыры «Кочини сумулааны» кайгачылар ырлаан. Бистин ыраажыларыныс репертуарында моол ырлар база кирген. Р. Монгалбин, С. Сүрү олар «Туман жаргал», — «Төрөөн чуртуну сагыны» деп моол ырлары күөсидире тур.

гүлчү-ле динмитиг адыш таскашкыны-биле хүлээп ап турду. Бистин баштайгы көрүзү-үс Баан-Өлгий аймактың төвүнге, хей-инитинин төлөөндө чидеринин, активтин мурунда болган. Аңаа Моолдун Араттын

соонда Паган-Нур, Сагса, Пягид, Улаан-Хус сумуларын келдирип, Пягид сумуга тыва суму болур. Ол сумунга тыва-лары бистин кайгачык уткуп, кызыгар чок өөрөөн сеткил-сагышын илердип, концерттин номер бурун дин-

ОРУКТАР, ЧАА ОРУКТАР

Революстуг партиянын Топ Комитетинин секретары, Политбюро кезигүү, МАР-ның Министрлер Чөвүлелиниң даргазын ораакчызы эш Жавгарал олуршкан. Совет Тыванын артистеринин уран талантынын ол бедн-биле үнелеп, Совет эрге-чагырганын чылдарында тываларын улуг чедикшиктерин чедип ап, кайгачык уран чүүлүг болганын чугаалады.

Аймактын төвүнге дөрт удаа концерт көргүстүүс. Оон

митиг адыш таскашкыны-биле хүлээп ап, каш хонук артып каарын олар бистердин дилеп турдулар. Бистер ол кижилерге шаандакы ада-өгбелеринин Төрөн чуртунун келечамды болуп турдуус.

Бистин артистер чүгө концерт көргүзери-биле кызыгар-латтынмаан. Бистер анзы-бүрү кижилер — ажыкчылар, арат-тар-малчылар, башкылар болган-шалачылар-биле солун ужуражыгаларын кылдыныс. Баан-Өлгийниң хөгжүм-шини

өөренип, көрүп-билип алып чүлдөр хей-дүр дээрин илэ-рөөн. Музейлерге, чырымышкын кабинеттеринге-даа кирип, сонугурадыныс.

Акы-дунма чуртка чораш-тын кандыг ажыктыг чүлдөрүн көрүп, билип алдынар диген айтырыгың туруп келдир чугаажок. Ону дораан харылап көрей: бирги ээлтеге, бистин анык артистеривис буттарының кола-чок өмүктөрү болур моол улустун амы-дырал-чуртталгазы, а жы-л-

Владивосток хоорайның садыг далайчы-ларынның Култура ордузунун аныкта хандыкшыдылгар театры «Хиросима» деп шиини көргүскөн. Атонуг өлүмүг чедир бишаан, япон хоорайның кырынга дигерил келген халаттыг үшүерин сагындарып келдир шиини дигреттөөнүг авору шии чога-дыкчымы Евгений Берзин, приморье композитор Владимир Ародьев, чурукчу Юрий Чернов чогааткан. Оол, кыстыг мыакшаан төөгүн шийде чугаалап турар. Кыс өлүктөн. Болдуг ажы-шүжүн илердир

сөс безин тывабыс. Бизде болза-даа атом-нуг өлүмүг удуз лексикади чоразында оол бүрүн шиигирлиг. Амыралды ханды-рылгыны Бракмы Чоон чүк технологтуг институтунун студентин Ольга Саговская, балык үлөтүрүүнүг болгаш айма-агыныч Бракмы Чоон чүк техниктуг институтун курстаныс келдир уеде судно башкарыкчы-зы Владимир. Козинин шийде кол рольду ойнал турар.

ЧУРУКТА: «Хиросима» шииниң түңкел сценасы.

Бистин интервьюс

агылы, чечен чогаалы болгаш уран чүүлү-биле бир дугаарын-ла-ла танышкан, хейнү билип алган. Найыралды улам быжылаан. Шынап-ла бистин найыралымыс бузулбас, дем каттыжышкыныг өскерлинис дыка-ла быжыг-дыр дээрин то-даргай көзүлдү. Ол-ла көрүп билип алган чүлдөр—ам болур республика Наадымныкы киржикчилеринге көргүзөр улуг концертке, тыва лите-ратурамын болгаш уран чүүлүн Бай-Тайга районунга болур де-кадазынга. Моолдун АССР-ниң найысчалыгы болур фести-вальга барып киржир «Чечек» ансамблдин киржикчилеринге хереглетиңер.

Эрткен оруктар узун, хей, бистин артистеривис ам-лаз чаа оруктарын эртер, хей ко-рукчу чон оларын манат турар деп чүве билдинтир шыкжал. Оруктар хей, ол оруктар олар-ны моол өмүктөргө база ка-тап чедире бээр дээринге бү-түрөө бис.

Маадырлыг чоруктар дугайы

Ханымның сөөлгү дамдызынга чедир...

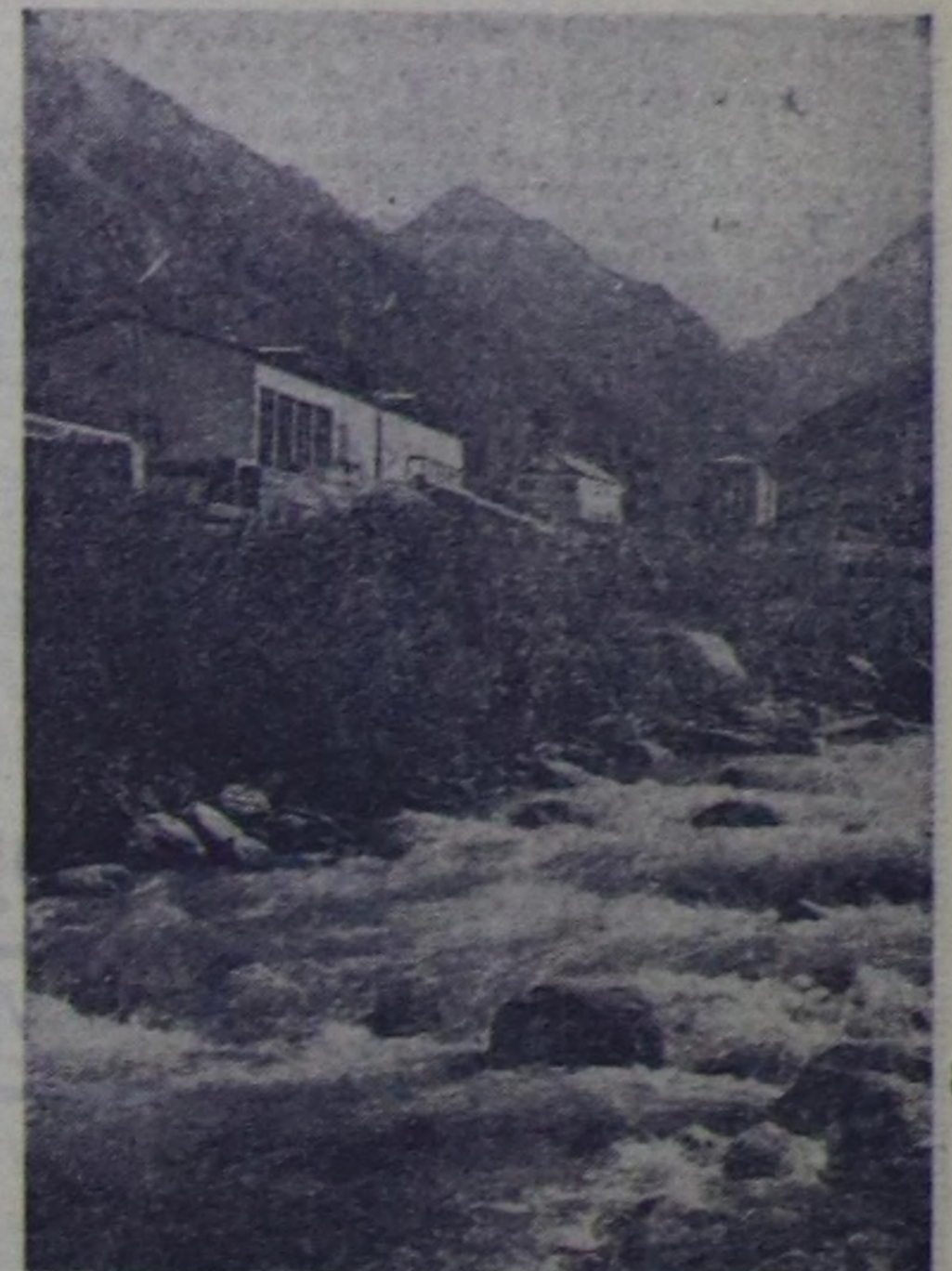
Дайын доостурунун сөөлгү айлары. Штеттин угланымшы-нынга дайындалып турган бистин шериглеривис чаа бурун-гаарашкыныг халдашкын кылыртыга белеткенип турган чүве. Бир ваводтук командир биче лейтенант Иван Ландышев. «Катюшалары» күчүлүг адышкыныгар динирей-ле берген. Артиллериялыг адышкыныг соон дарыг чалаг шериглер бурунгаарлапкан. Биче лейтенант Ландышевтин: «Тө-рөөн чурт дээш бурунгаар!» диген өтүт үнү солдаттар тын-нап каан. Командириниң хей-аңт кырышкыныг үлөтөри-биле ваводтун дайынчылары оң соо-биле атакаже маннап-ла каан-нар. Дайынчыларын камталанып чыткан улуг онгарычче гра-наталар ужуруп кирил-ле турган. Дирг аркан гитлержилер канчаар-даа азын тыппай баргаш, удурааларын орадажы берген. Хол-биле сегиржип адышкыныга рота командир өл-ген, Ону Иван Ландышев солуп, командирин кирилкен.

Дайын удурааларын уругу-лениншаан. Элээн хей дайын-чылар балыгланган, биче лейтенантыныг солагай холуңче ок база дөпкөн. Минута хире чай калында биче лейтенант гим-настерка хейлениниг карманындан комсомол биледин үштүп өскөлгөш, оон эң сөөлгү арынга бодунун ханы-биле мын-чаар бижип каан: «Көрүшкүңү-дүз тоовай, холдарымын туруппайын, азырынын-даа херекке албайн, ханымның сөөлгү дамдызы тинчте чедир дайын-биле сокчур мен, Төрөөн чуртума бердин мен!»

Ландышев холунун азырынын биче намдызды алгаш, грана-тамын туткаш, база каттап бурунгаар чыдап болган. Частымын үнгөн—элээн каш гитлержилер узукаштыган, база бир улуг ойгар онуг дайындан арылгатынган.

Иччалык-даа фашистер күштерин чыып алгаш, контратака-де удаткан чок кырыккен. Дайынчылар артиллериялыг болгаш минометтериниң күштүг адышкыныгарыга удуз тур-жур бистин дайынчыларыныска берге-ле болган. Оларын кижилер бүүрү-ле сөөлгү тыныжыга чедир дайын-биле тулш-кан.

Шак ол тулчуушкунга дайынчылар снарядыныг бузундуз Ландышеви өлүмүг кылдыр балыгланган. Мадырымы-биле өлгөн соонда аңаа Совет Энгелинин Мадыры деп атты ты-

выскам. Ландышевтин № 19375427 дугаарлыг, бодунун дан-гыраан ханы-биле бижөөн биледи аныг үеде СССР-ниң Чеп-сектиг Күштериниң Топ музейинде калгалагынып чыдар.

Н. КУМАНОВА.

өлүм чок базымнар

— Батальон атакаже ура-а-а!—деп команда дылгалган. Тилдеге мырыңай болур чечкен. Иччалык-даа дайынчы-лар күштүг адышкыныг дейде берген. Бистин дайынчыла-рыныс пулеметтун соксаал чок адышкыныг бурунгаар-лазыр арта чок кынып келген... Фашистериниң адыш-кыныг дөп-дөраан узукашкын эргежок чугула алган. Бистин дайынчыларыныс кээп ужуз турарын көөрү безин берге болу берген.

Эш командир. Эштеринге дузажырын чөпшөреп ке-рүер. Оон Матросов үнгөн чорупкан. Адышкыныг чалбышта-лып хып үнүп турар черинге чедир мырыңай ырак эвес ар-кан. 20 метр хире чоккуптап чедергеш, ол мыаар граната-зын октаптарга частышкын болган, иччалык-даа дайынчы-лар адышкыныг уругу-лениншаан хевээр. Оон Саша бут кы-рынга туруп келгеш, чалбышталдыр адып турган үттүн ак-сыңче узадыр-узадыр басыпкан. Ол дөргө өлүм чок базымнар болган.

Александр Матросовтун ады кезек-мөңгөш-биле эрес-дл-ин, мадыр чоруктун демээ болуп артып калган.

Шак ол күндө бээр хей-ле чыдар эркен. Төгү дайынчы документилерин өөрөйп көргөш. Ада-чуртун дайынчыны чылдарында шак-ла мындыг мадырлыг чоруктары 170 дайынчылар болгаш партизандар кылган деп балыткан. Алек-сандр Матросовтун мурай 28 кижилер адыс эрес-мадырлыг чорукту кылган тодараан. Эң-не баштай мындыг мадыр-чорук кылган кижилер—биче политрук Александр Панкратов бо-луп илээр.

Төвөрдөй аңаа дайынчы Александр Матросовтун болгаш база 170 мындыг мадырларын эрес чорут Төрөөн чурт ка-жан-даа утпас, оларга четтиргенин маңгалы-биле илердир.

Редакторун ораакчымы Д. О. БЕГЗИ.

БАРЫН-ХЕМЧИГ районун

«Болшевик» колхозунун төвүнде эзелет бижип турар шүлүкчү Салмак Сары-оол чурттан турар. Оон боду чогаалаа үлүг мыак. Каш чыл шигинде шүлүк бижир талазы-биле бодунун күжүн элээн ие-неп келген.

Иччалык ол шендедики чедикшиктерин болгаш деп са-чеп болур. Оон зеречизи — «Алус-Хем» алыманак, «Тыва-ның амыктары» солунга оон чамдык шүлүктөрү парла-тынылаан. Оон алыбому бар, мында кандыг шүлүк кола пар-латтыныган шүлүкчү хулаалы-биле кииргеш, ийлеринде таймалырын бижилеел каан.

Оон боду чүгө шүлүктөр эвес, харын чога солун өскө-дөс чурумалдарын, заматкаларын солуннарга база берилээр. Анык шүлүкчү сөөлгү реде Москвада Горький аттыг лите-ратура институтунга кирериниң талазы-биле сонугураалын илердип, аңаа чогаал талазы-биле киирер чүдөдөрүн белет-кээр дээш кызыккан ажылап турар.

Моон адаанда оон үш шүлүкчү парлап тур бис.

Ынак Тывам

Доозазин чечке согөл, чуруп чегес, Тоолуг чараш ногаан хевис шыа берген, Тынмыдан-даа хайралыг төрөн черин— Тывам сенээ мыакшымын кызыгар чок!

Аймак төрөд чонуг шүптү найыралам! Акы-дунма болганга амыраар мен. Коммунист дегемениге ужуз ораар Хостуг чуртун болганга чорбасар мен.

Сенээ чурттаар аксын-кежи чүтү болгаш, Сергек-оомам достундурбес хайгыгын кээр. Ажылдаарга холдарымын күжү дам баар, Аян тулуп ырлакарарын улам китээр.

Чалым ботту шыдал киирген совет Тывам Чалар от лег мыакшымын сени кабас, Чүс-даа каттап ырлазымма, чүрээм покпес, Шүлүм сөзү соксаал чокка сени мактаар.

БОРАТАЛЫМ

Болган-а чок мыаан-биле болчажы бээр, Бора талым, адааң орта бо-ла кээр мен. Бөгүн база талым сенээ чедип келгеш, Бөлөк улуг хөлөгенде оруп алдым.

Базарың куду шурап баткан Хемчик хемин Байлаңнары менден дескеш, арлы берди. Алыг ногаан шыгын шыпкан чектерини Арыг салгын холбөндөр эстедип тур.

Чыдар өтүр өөренип чорузуда-даа, Шымыч чүрээм мыакшымын сени кабас, Бүгү ботта аялга дооп сиңип казган.

Бүрүлериң шилээң баашын дыйлап чордум. Частып үнгөн аңай-хаагың чаражы дег, Чалыш-шыраа, халдуг-омак назымыла, Сарым мыска эй-не баштай дүшкән черим Сагыжымга эргим-дир сен, мыак-тыр мен...

Чүге дыныгы согарын ол?

Чүрекейим согөл берем, Чүге дыныгы согарын ол? Мыак чуртун дегем казын Байлаңаштын кыптыкын бээр? Байлак, чараш чуртталгын Магадааштын өөрдү бээр?

Элбек, сыйры кара чаштыг Эргин мыаан сагындам бээр? Азы дартка айныккан Аян-чорук кылар мен бээр? Чүрекейим согөл берем, Чүге дыныгы согарын ол?

Редакцияның адреси:

Кызыл, Шетинкин—Кравченко кулчузун, бажы № 3, ТЕЛЕФОННАР: Редакторун 24-63, редакторун ораакчыларыныс 35-24, харыскал-гы секретарыныс 23-35, партия амыралды калдыныс 37-13, көзө ажал-агыл кил-дини 21-47, валюту килдиниң 22-64 алаа, база совет тургусту калдыстериниң 21-27, информация килдиниң 20-60, бухгалтериниң 31-75, корректорларыныс 27-41. Солун келбейл барганда 32-75 телефотче далагар.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында парлаг өргөселиниң типографиясы (Кызыл, Шетинкин—Кравченко кулчузун, 1).

ТС—00930, ТС—00933.

Республиканың санитар-чырыдышкын бажыңы

Продуктуларны шын шыгжаңар, аш-чемни арыг-шевер кылып белеткеңер!

Эрги шагда хоралыг чаңчылар эвээш эвес турган. Чаш уругларын бир хар чедип чорда кара хлө-биле чөмгөр-лү өвөрдө чөп чүгөсө дыка хей мелеп быжымы-биле бузуптур турганнар. Иези хлөбти дайнал-дайнал, ону эмсиниңе долдур тыраш, эмг эмер уругунуң асыныча суп наар чораш болгай. Дайнаан чүвөс биче боорга-ла ажыг бээр, эмсиниң хлөбти бээр, оларны сззктер үлгөй бээр турган.

Хамык аяк-саваларын хайнып турар суг-биле, ол шыкша ногааларын хайныдырган иңг суг-биле чур ап шыктыг херек чок болгаш артык ашыл деп дыка хей бажың элери херээ-жөңөр ынчаар санал турган.

Ам нолхөзчү тараачынар шын эвес шан ол бүдүүлүк чам-

чылаан хосталган. Нолхөзчү херээжениниң чаңгызы-даа дайнал алган чөм-биле бодунуң уруун чөмгөрбөс. Бажың бук-тары бар деп бузурээр чорук чиккен. Ам санитар культуразын налбаа-биле нелтербес дугайын болгаш нолхөзчү бузуп бо-дунуң амыдырал-чуртталгазын арыг-шевериниң дурумун күөсүдөр чүвөс биче чугааламып турар бис.

Ол дурумунуң аш-чемге хамаарылгалыг кол-кол чүүлде-ри мындыг:

1. Продуктуларның урелип-бансыраар чоруну белдурбаңар. Продуктуларын, ылаңгыга дүргөн урелип баскыраачалдарын эки амаап наадалаар дээш, чайгы үеде боттарыңарны бажыңыңарын чанынга черни ханылаар каскаш, чайын чөм сугар черден кылып алыңар, ынчангаш ынаар кыш төк-

чүзүмдө доштан азы хардан тырып алыңар. Картофельди болгаш ногааларын кургак болгаш серин черлерге (шала алдынга) амааңар.

2. Огордоткан чаа казып алгаш чиге чир ногааларын (бу-рептер, согуналар, салаттар, морковчалар, репалар болгаш өскөлерин-даа) чириниң мурунда хайныдырган суг-биле чуп кааптыңар. Оон соонда хайнып турар сугуну саарыңа на-кысыптыңар. Нога тарыыр черин хөзүңүңде хыл курттар-ның чуугулары болгаш анзы-бүрү бактериялар — микробтар эвээш эвес бар бооп турар деп чүвени нажан-даа утпаңар.

3. Хлө, далган, кропа, сарыганы сззктерден, тараманнар-дан, нускелерден болгаш кырыстан налгалалдыг, кургак че-лерге тургузуңар.

4. Продуктуларга дээп, оон чөмни кылырынның мурунда, холукарны саваныг чыгып суг-биле эки муңар, хлөбти хол-да айылыды азырларын өскөдөр микробтар эвээш эвес ту-рар деп чүвени утпаңар.

5. Чөмни белеткеп тургаш арыг-шеверин сагыңар: ону эки сирип тургаш чуп наан чөм кылар столга белеткеңер; про-дуктуларны арыг бижен-биле кезикер. Чөм кылар чери бол-гаш чөм наап чир саваларын, ол шынаш шопулангы, серээ-лериңиз суг-биле чүңдөр.

6. Чаңгыс савадан чөм чивөөңер; өг-бүлениң кежигүн бүрүзү тус-тус аяк, тавакка чөм чир ужурул.

7. Холдарыңарын чуңуп албайн тургаш, база хлөбти хөп-биле столга нажан-даа олурбаңар: чөмкениң мурунда холла-рыңарны саваннап эки муңар (холдарыңа нөвгө арыг-даа бол-за), ынчаарга дыка хлөбти берген хөвөөңерни умулгаш арыг хөптен кезикер.

КИНО

ИЮЛЬ 18-ТЕ

«НАЙРАЛ»: «Молум» хөмөдөн көлгөн эр» 10, «Шыңчы хол — индейилерниң өңү» 12, 4, 5, 45, 7, 30, 9, 45 ша-тарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Москвада бажып тур мен» 12, 1, 50, «Сальва-торге хөлм» 3, 45, 5, 40, 7, 35, 9, 30 шаптарда.

«БЛА-ХЕМ»: «Марит» 2, 30 4, 30, «Вестерплатте» 6, 30, 8, 30 шаптарда.

Солун неделяда алды каттап үнөр